

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka), kodas	Institucija	Padalinys
Etnolingvistika	Filologija, H004	VU	Baltistikos katedra

Studijų būdas	Kreditų skaičius	Studijų būdas	Valandų skaičius
	8		

Dalyko anotacija

Dalyko tikslas – padėti doktorantams išsamiai susipažinti su šiuolaikiniais tarpdisciplininės kalbotyros srities – etnolingvistikos (antropologinės lingvistikos) tyrinėjimais ir juos objektyviai, savarankiškai vertinti. Apibūdinti antropocentrinio kalbos pasaulėvaizdžio pagrindinius ypatumus ir jo struktūrą. Nuosekliai aptarti ir išsiaiškinti kalbos ir kultūros (pradedant tradicine etnine kultūra ir baigiant profesionaliąja elitine kultūra) santykį, kalbos ir kultūros struktūrinius panašumus bei skirtynes. Studijuojant šį dalyką, formuojamas gebėjimas suvokti kalbos reiškinius ne atskirai, izoliuotai, bet plačiame kultūros kontekste, atskleidžiamas įvairiapusis kultūros poveikis skirtingiems kalbos lygmenims, ypač leksikos ir frazeologijos sistemai.

Dalyko siekiniai ir kompetencijos: išklausę šį kursą, doktorantai įgis nemažai naujos informacijos apie kalbos ir kultūros santykius įvairiais aspektais tiriančią modernią kalbotyros discipliną, sugebės savarankiškai apibūdinti ir kritiškai vertinti antropologinio pobūdžio kalbos tyrimus, galės suvokti jų reikšmę ir įtaką šiuolaikinei sinchroninei ir diachroninei lingvistikai bei giminiškoms humanitarinėms disciplinoms, visų pirma etnologijai, tautosakos mokslui, etnopsichologijai ir kitoms artimoms sritims. Kurso metu gauti analizės įgūdžiai padės suvokti kalbos reiškinius plačiame etnokultūriniame kontekste – kaip tam tikros kultūriškai apibrėžtos visumos dalį.

Kurso turinys:

Etnolingvistikos objektas. Pasaulio vaizdas kalboje. Kalbos pasaulėvaizdžio struktūra. Etnolingvistikos ištakos. V. Humbolto kalbos filosofija ir jos įtaka vėlesnių tyrinėtojų pažiūroms. Amerikiečių antropologinė lingvistika (F. Boaso, B. L. Vorfo, E. Sepyro darbai). Sepyro – Vorfo hipotezė ir vėlesni bandymai ją įrodyti. Pagrindinės etnolingvistikos kryptys. Maskvos (N. Tolstojus ir kt.) ir Liublino (J. Bartminskis ir kt.) mokyklos, jų atstovų pažiūrų panašumai ir skirtumai. Etnolingvistiniai žodynai ir jų rengimo principai. Kalbos etnografija (D. Haimsas ir kt.). Šiuolaikinės kognityvinės lingvistikos įtaka etnolingvistų pažiūroms. Pasaulio kategorizacija kalboje. Konceptai ir kalbos reikšmės. Prototipai, jų etninis pobūdis. Tradiciniai kalbos stereotipai ir jų etnolingvistinė interpretacija. Etnolingvistikos gretinamasis aspektas (A. Vežbicka ir kt.). Pasaulio kategorizacijos ypatybės leksinės reikšmės struktūroje, jų ryšys su tautos kultūra. Tradicinė ir kognityvinė metaforos samprata. Pagrindiniai metaforizacijos būdai. Frazeologija kultūros kontekste. Etnologinio ir folklorinio konteksto reikšmė frazeologijos tyrinėjimams. Frazeologiniai junginiai su mitinių būtybių pavadinimais etnolingvistiniu aspektu. Tautos kultūros atspindys antroponiminėje sistemoje. Vardo magija. Kalbos honorifikacijos priemonės. Kalbos etiketas. Keiksmazodis ir jo funkcionavimas kalbinėje bendruomenėje. Pejoratyvai ir formuliniai keiksmi, jų specifika lietuvių kalbos tarmėse. Tabu ir eufemizmai, jų klasifikacija bei pobūdis. Eufemizmai lietuvių tarmėse ir tautosakoje. Eufemistinių substitutų reikšmė kalbos istorijai. Tradiciniai gero linkėjimai lietuvių etninės kultūros kontekste. Kalbos aksiologinis (vertybinis) aspektas. Tautos mentalitetas kalboje. Etninės psichologijos ir kalbos santykis.

Literatūra

Pagrindinė literatūra:

1. Gudavičius A. Etnolingvistika (Tauta kalboje). Šiauliai, 2009, ŠU leidykla.
2. Gudavičius A. Gretinamoji semantika. Šiauliai, 2007, ŠU leidykla.
3. Jasiūnaitė B. Šventieji ir nelabieji frazeologijoje ir liaudies kultūroje. V., 2010, VU leidykla.
4. Jasiūnaitė B. Eufemizmai tarmėse ir tautosakoje: problemos bei perspektyvos. – Baltistica, 2005, VI priedas, 101-117.
5. Jasiūnaitė B. Lietuvių velniavardžiai. V., 2018, VU leidykla.
6. Frazer J. G. The golden bough 2. Taboo and the perils of the soul. London, 1936.
7. Holder R. W. How not to say what you mean. Oxford dictionary of Euphemisms. Oxford, 2003, Oxford University Press.
8. Lakoff G. Johnson M. Metaphors we live by. CHicago and London, 2003, The University of Chicago Press.
9. Толстой Н. И. Язык и народная культура. Москва, 1995, Индрик.
10. Журавлев А. Ф. Язык и миф. Москва, 2005, Индрик.
11. Жельвис В. И. Поле брани. Сквернословие как социальная проблема. Москва, 1997.

Papildoma literatūra:

1. Duranti A. Linguistic anthropology. Cambridge, 1997, Cambridge University Press.
2. Березович Е. Язык и традиционная культура. Москва, 2007, Индрик.
3. Jasiūnaitė B. Endriejaviškių pejoratyvinė leksika (Neigiamieji žmogaus apibūdinimai). Kalbotyra, 1995, 44 (1), 35-57.
4. Marcinkevičienė R. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai. – Litanistica, 2001, 4 (48), 81 – 98.

Konsultuojantys dėstytojai: vardas, pavardė, mokslo laipsnis	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Prof. dr. Birutė Jasiūnaitė	<ol style="list-style-type: none">1. Velnio pavadinimai pagal gyvenamąją vietą lietuvių tarmėse ir tautosakoje. – Baltistica, 2011, 46 (1), 87 – 106.2. Spalva kaip velniavardžių motyvuojuojantis požymis. – Baltistica, 2012, 47 (1), 103 – 120.3. Kūno trūkumai kaip velniavardžių motyvuojuojantis požymis. – TDr, 2012, 44, 49 – 63.4. „Заяц топит баню“: туман в выражениях с переносным значением в традиционной культуре и авторской литературе. БСИ, 2014, 19, 230 – 266 (kartu su J. Konickaja).5. Eufemistiniai gyvatės pavadinimai. – Baltistica, 2013, 48 (2), 313 – 329 (kartu su M. Smetona).6. Universalios aušros ir saulėlydžio metaforos lietuvių ir rusų poezijoje. – Baltistica, 2014, 49 (2), 315 – 329 (kartu su J. Konickaja).7. Антропоморфные метафоры ветра в литовской и русской поэзии. – Journal of comparative studies, 2014, 369 – 386 (kartu su J. Konickaja).8. Kaip generolas pavirto į katę, arba mūsų istorija frazeologijoje. – Leksikografija ir leksikologija, 2014, V., LKI, 291 – 303.

Patvirtinta Doktorantūros komiteto posėdyje 2023-01-13, Nr. (7.17 E) 15600-KT-16.

Doktorantūros komiteto pirmininkė prof. dr. Meilutė Ramonienė